

ماده: هر چیزی که در اطراف ما وجود دارد و دارای جرم و حجم (فضا اشغال می کند) است.

اتم: به ذره های ریز سازنده ی مواد گویند. اصلی ترین ذره های سازنده ی جهان اند. این ذره های ریز را نمی توان با چشم مشاهده کرد. حتی با میکروسکوپ های قوی نیز دیده نمی شوند. تنها با مشاهده ی غیر مستقیم می توان اتم ها را بررسی کرد.

مولکول: از پیوند بین دو یا چند اتم به وجود می آیند.

مواد خالص: موادی که از یک نوع ماده تشکیل شده باشند؛ مانند: نمک خوراکی، آب مقطر، مس، شکر

• **عنصر:** ماده ی خالصی است که از یک نوع اتم تشکیل شده باشد.

○ **عنصر اتمی (فلز):** آهن، نقره، آلومینیوم، طلا، مس، جیوه

○ **عنصر مولکولی (نافلز):** کربن، نیتروژن، اکسیژن، گوگرد، کلر

• **ترکیب:** ماده ی خالصی است که از دو یا چند نوع اتم تشکیل شده باشد. مانند: آب (اکسیژن و

هیدروژن)، گاز متان (کربن و هیدروژن)، گاز کربن دی اکسید (کربن و اکسیژن)

مواد ناخالص (مخلوط): موادی که از دو یا چند ماده تشکیل شده باشند؛ مانند: آجیل، شربت آب لیمو، سکه، دوغ

• **مخلوط همگن یا یکنواخت (محلول):** ذره های تشکیل دهنده ی مخلوط به طور یکنواخت در هم

پراکنده اند. مانند: آب نمک، سکه، هوای پاک

✓ هر محلول حداقل از دو جزء **حل شونده** و **حلال** تشکیل شده است.

❖ **حلال** ماده ای است که معمولاً جزء بیشتری از محلول را تشکیل می دهد و حل شونده را در خود حل می کند.

❖ **حل شونده:** در حلال حل می شود. ماده ای که در هنگام تشکیل محلول، تغییر حالت دهد.

❖ **مثال:** در محلول آب نمک، نمک حل شونده و آب حلال است.

✓ **نکته:** یک محلول می تواند بیش از دو جزء داشته باشد. مثل آب دریا که شامل آب (حلال) و نمک و یون ها (چندین حل شونده)

✓ **نکته:** برای تهیه ی محلول می توان نسبت های مختلفی از حل شونده و حلال را با هم مخلوط کرد.

✓ **نکته:** اگر درصد حلال و حل شونده یکی باشد، ماده ی معروف تر حلال است.

***هرچه ماده ی حل شونده بیشتر = رنگ محلول تیره تر

مثال: کات کبود CuSO_4 (مس (II) سولفات) در آب

محلول آبی: محلول هایی که حلال آن ها آب است. مثل: آب قند، سرکه، الکل طبی یا صنعتی
محلول غیرآبی: محلول حاصل از حلال های آلی. حلال های آلی مثل: استون، اتانول و تینر (هگزان)
*** آب مهم ترین حلال شناخته شده است.

*** اتانول پس از آب، مهم ترین حلال صنعتی است.

حالت فیزیکی محلول ها می تواند متفاوت باشد؛ به حالت های جامد، مایع و گاز:

آب نمک ← محلول جامد در مایع

گلاب و آب ← محلول مایع در مایع / حل شونده: گلاب – حلال: آب

نوشابه گازدار ← محلول گاز در مایع / حل شونده: گاز کربن دی اکسید، قند و... – حلال: آب / حالت فیزیکی محلول، مایع است.

آلیاژها ← محلول جامد در جامد / مانند سکه طلا که حالت فیزیکی محلول، جامد است / حل شونده: نقره و مس – حلال: طلا

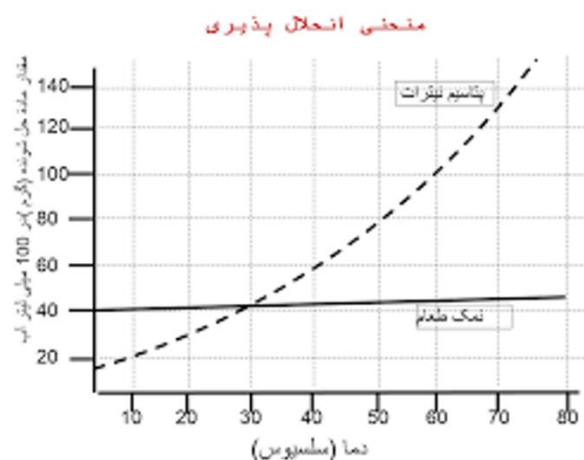
هوای پاک ← محلول گاز در گاز

چای شیرین ← محلول جامد در مایع / حالت فیزیکی محلول، مایع است / حل شونده: شکر و عصاره چای خشک – حلال: آب

چه مقدار حل شونده را می توان در آب حل کرد؟

- ✚ نا محلول در آب: انحلال پذیری ماده ای در ۱۰۰ گرم آب، کمتر از ۰.۰۱ گرم باشد. مثل آهک
- ✚ کم محلول در آب: انحلال پذیری ماده ای در ۱۰۰ گرم آب، بین ۰.۰۱ تا ۱ گرم باشد. مثل گچ
- ✚ محلول در آب: انحلال پذیری ماده ای در ۱۰۰ گرم آب، بیش از ۱ گرم باشد. مثل اتانول، شکر، نمک
- ❖ محلول سیر نشده: در یک دمای معین می تواند مقدار بیشتری حل شونده را در خود حل کند.
- ❖ محلول سیر شده (اشباع شده): در یک دمای معین نمی تواند مقدار بیشتری حل شونده را در خود حل کند
- ❖ محلول فرا سیر شده (فوق اشباع): در یک دمای معین، مقدار ماده ی حل شونده ی موجود در آن بیشتر از محلول سیر شده است.
- ✓ انحلال پذیری مواد مختلف در مقدار معینی آب، در دمای معین، متفاوت است و به نوع ماده بستگی دارد.

✓ دما بر انحلال پذیری نمک خوراکی در مقدار معین از آب، تأثیر چندانی ندارد؛ در حالیکه دما بر انحلال پذیری نمک پتاسیم نیترات در مقدار معین آب، بسیار اثرگذار است.

عوامل مؤثر در حل شدن مواد:

1. مواد جامد :

✚ جنس و نوع حل شونده و حلال: انحلال پذیری نمک در آب بیشتر از نمک در الکل است .

✓ انحلال پذیری پتاسیم نیترات در آب حدود ۲ برابر انحلال پذیری نمک در آب است .

✚ دما: اغلب تأثیر مستقیم

✚ افزایش سطح تماس: حل شونده ریزتر=حل شدن سریعتر

✚ هم زدن: افزایش سطح برخورد حلال و حل شونده=انحلال بهتر

2. گازها :

❖ نوع گاز: انحلال پذیری گاز آمونیاک، تقریباً ۱۲۰۰۰ برابر انحلال پذیری گاز اکسیژن در آب است .

❖ دما: رابطه ی عکس .

❖ فشار: رابطه ی مستقیم. مثال نوشابه

✓ با افزایش دمای آب، مواد جامد و مایع بیشتری در آن حل می شود ولی مواد گازی کمتری در آب حل می شود.

• **مخلوط ناهمگن یا غیریکنواخت:** ذره های تشکیل دهنده ی مخلوط را می توان به راحتی از هم تشخیص داد. مانند: آب و خاک، سالاد، آجیل، آب و نفت، آب و نشاسته، آب و روغن

نکته: هر محلولی مخلوط است ولی هر مخلوطی محلول نیست.

بیشتر موادی که ما در زندگی با آنها سر و کار داریم از دو یا چند ماده تشکیل شده اند (مخلوط).
ناخالصی: مواد همراه یک ماده ی خالص که باعث کاهش خلوص آن ماده ی خالص می شود. در مواقعی کاربردی مثل آلیاژ طلا که به طلای ۲۴ عیار، نقره و مس اضافه می کنند.

سوسپانسیون (تعلیقه): ذرات جامد به صورت معلق در آب پراکنده اند. مثل آنتی بیوتیک ها، شربت معده، دوغ، آب لیمو، شربت خاک شیر، شیر کاکائو

***اندازه ی ذره های جامد معلق در سوسپانسیون ها، از اندازه ی ذره های تشکیل دهنده ی محلول ها بزرگترند. اگر سوسپانسیون را برای مدتی به حال خود رها کنیم اجزای آن از هم جدا شده و قابل تشخیص می شوند.

کلوئیدها: مخلوط ناهمگن/ برخلاف محلول ها، ظاهری کدر یا مات دارند

امولسیون: کلوئید مایع در مایع/ ذرات مایع به صورت معلق در آب پراکنده اند. مثل روغن در آب، شیر، کره، سس مایونز

مخلوط ها از نظر حالت فیزیکی متنوع اند. به حالت های جامد، مایع و گاز:

آجیل ← مخلوط جامد در جامد

هوا ← مخلوط گاز در گاز

آب لیمو ← مخلوط جامد در مایع

انواع مخلوط ها:

- جامد در مایع حل نشدنی: خاک شیر، گچ در آب، نشاسته در آب
- جامد در جامد: آجیل، سالاد، موزاییک، خاک، یاقوت، فیروزه
- جامد در گاز: غبار در هوا، هوای برفی
- مایع در مایع حل نشدنی: روغن در آب، نفت خام در آب دریا، شیر
- مایع در جامد: ژل موی سر، ژله
- مایع در گاز: باران در هوا، مه در هوا

- گاز در مایع: حباب هوا در آب آکواریوم
- گاز در جامد: سنگ پا، یونولیت
- گاز در گاز: روغن تبخیر شده در هوای آشپزخانه
- ✓ یکی از ویژگی های مخلوط این است که اجزای تشکیل دهنده ی آن، خواص اولیه ی خود را حفظ می کنند. مثال: آب نمک؛ شور بودن ویژگی نمک و جاری شدن ویژگی آب است.

تفاوت مخلوط های همگن و ناهمگن

مخلوط همگن (محلول)

- اجزا یکنواخت پخش شده اند
- شفاف (مایع و گاز)
- اجزا قابل تشخیص نیست
- نور به راحتی عبور می کند (مسیر عبور نور از میان آنها قابل دیدن نیست)
- ذره های سازنده ی آن با گذشت زمان ته نشین نمی شوند (پایدار هستند)
- ذره های سازنده ی آن از صافی عبور می کنند.

مخلوط ناهمگن

- اجزا غیر یکنواخت پخش شده اند
- کدر
- اجزا قابل تشخیص است
- مسیر نور در برخی از آنها دیده می شود
- اجزای آن را می توان با روش های فیزیکی از یکدیگر جدا نمود.

مخلوط ها در زندگی

روغن های مایع مانند روغن زیتون، ذرت، آفتابگردان، کانولا و... دارای اسیدهای چرب غیر اشباع هستند و دمای ذوب پایینی دارند.

روغن های جامد دارای اسیدهای چرب اشباع هستند و دمای ذوب بالاتری نسبت به روغن های مایع دارند؛ در رگ ها رسوب میکنند.

اسید و باز

اسیدها: موادی ترش مزه، روی پوست احساس سوزش ایجاد می کنند.

$pH < 7$ ، مثل سرکه، لیمو و پرتقال

بازها (قلیایها): موادی گس و تلخ مزه، روی پوست حالت لیزی و صابون مانند و گاهی سوزش ایجاد می کنند.

$pH > 7$ ، مثل مایع ظرفشویی و صابون

کاغذ pH : ۱- شناسایی اسیدها ۲- میزان اسیدی یا قلیایی بودن

